

Tanghe vindt liefdesverhaal bij Bernhard

THEATER

De Wereldverbeteraar van Thomas Bernhard door De Paardenkathedraal, regie Dirk Tanghe. Gezien 28 november 1997 Stadsschouwburg Utrecht; tournee.

Schijn bedriegt van Thomas Bernhard door Growing up in Public, regie Don Duyns. Gezien 29 november Brakke Grond Amsterdam, daar t/m 6 december; tournee.

Het was lang niet gebeurd, maar ineens kwam het weer, dat prikkelende gevoel achter de ogen, onmiddellijk gevolgd door een paar dikke tranen die over de wangen naar beneden sijpelden. Tranen in het theater, in het donker, godzijdank niemand die het ziet.

Het kwam allemaal door die onverwachte omhelzing van de oude professor en zijn huishoudster. De professor had al ruim een uur lang zitten foeteren, dat er niks deugde aan het leven, en ook niet aan haar - aan haar jurk niet, aan haar kapsel niet, aan heel haar aanwezigheid niet. En zij maar rondsjuwen met haar slepende been, verpakt in steunkousen.

Dan ineens, nadat ze hem zijn eitje heeft gebracht en de haren gekamd, die omhelzing, die ontroerende, machteloze omhelzing van die zieke oude man en die eenzame oude vrouw die elkaar al twintig jaar met dagelijks terugkerende rituelen in leven houden.

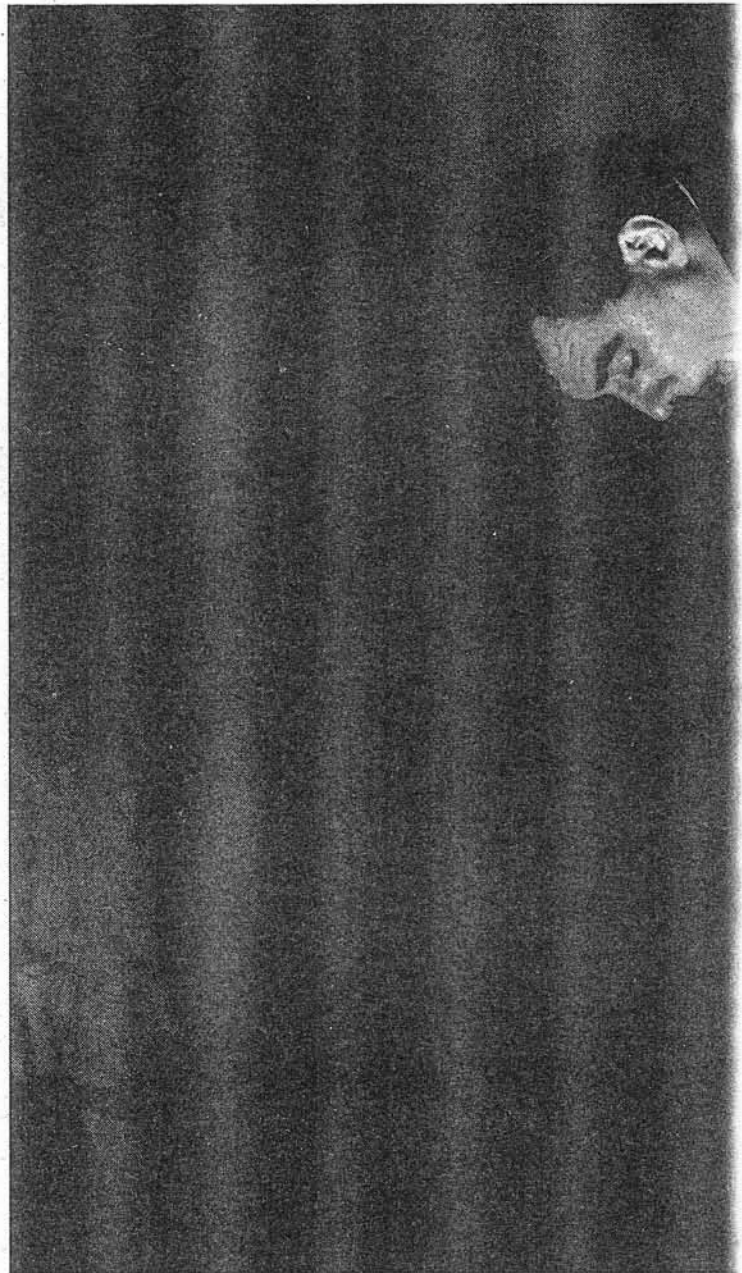
Vanwaar die tranen? Ja, natuurlijk omdat je op zo'n moment moet denken aan die eigen zieke vader die ergens ver weg net zo hulpeloos ligt te wezen, en geen huishoudster die de haren uit zijn oren knipt. Het is alsof je plotseling in een achtbaan vol duizelingwekkende gevoelens zit, waarin kleine en grote sentimenten loskomen.

Peter De Graef en Marie-Louise

Stheins hebben daarvoor gezorgd, samen met regisseur Dirk Tanghe. Bij de Utrechtse Paardenkathedraal maakten ze *De Wereldverbeteraar*, het stuk van Thomas Bernhard dat we vooral kennen als een intellectuele scheldkanonnade tegen burgerlijkheid en hypocrisie. Maar kennelijk ging achter die bekende Wereldverbeteraar een onbekende schuil. Tanghe heeft er in elk geval een liefdevolle *lovestory* van gemaakt.

Het stuk speelt zich af op de dag dat de professor een eredoctoraat krijgt. Hij kan het huis niet meer uit, dus daarom komen de notabelen naar hem. Voorafgaand aan deze kleine ceremonie mag de professor nog één keer vlammen in een bijna twee uur durende monoloog waarin hij de wetenschap, zijn haat tegen Zwitserland en veel meer, het verdriet over zijn kaalheid en zijn afkeer van de feestjurk van de huishoudster op overrompelende wijze verbindt. Zijn filosofie komt erop neer dat de wereld alleen te verbeteren is door hem af te schaffen. Maar intussen zal er geleefd moeten worden.

Ik kan hier wel gaan beweren dat Peter De Graef de Louis d'Or verdient voor de rol van de professor, maar daarmee is lang niet alles over hem gezegd. De Graef speelt de professor leeftijdsloos, tussen een krijsend jongetje en een kraaiende oude man. Zijn stem scheert van hoog naar laag, van zacht naar hard, zijn tengere lijf beeft als aangetast door Parkinson maar het zou net zo goed van jeugdige opwindings kunnen zijn. Hij zit gevangen in zijn stoel, en voert daarin een ballet van spasmen op. Als hij een paar stappen in de kamer probeert te zetten, is dat een moment van ondragelijke treurigheid en op een on-

Peter de Graef, leeftijdloze hoofdrolspeler in 'De Wereldverbeteraar' v

bestemde manier tegelijk ook komisch.

Tanghe heeft het grote toneelpodium afgedekt met een geel doek dat verlicht wordt door fel schijnend voetlicht. Door dit tegenlicht worden de contouren van de spelers op het achterdoek geprojecteerd. In plaats van in een realistische huiskamer zijn we hier beland in een schimmenrijk, waarin personages en hun schaduwen rondlopen en fantasie en

werkelijkheid door elkaar worden gehusseld. In de scène waarin de notabelen opkomen, geeft dat een huiveringwekkend effect - het zijn de fantomen van de nacht.

In de vertaling van Hans W. Bakx zijn de geconstrueerde zinnen van Thomas Bernhard omgezet in een soepel-Vlaamse toon. Het lukt hem bovendien de humor van Bernhard tot glans te brengen, zoals in de briljante scène waarin de huishoudster profes-

Dirk Tanghe.

FOTO SJOUKE DIJKSTRA

sors' ereketting probeert vast te maken. Aan het slot bevrijdt de professor een zojuist gevangen muisje uit zijn kooi en kijkt de huishoudster tevreden toe. Met elkaar lijken ze wel een gezinnetje te vormen - wie weet maken ze samen nog wel een tripje naar Interlaken.

Naast *De Wereldverbeteraar* ging dit weekeinde ook *Schijn bedriegt* in première, een productie van Growing up in Public in regie

van Don Duyns. Hans Dagelet en Dick van den Toorn spelen daarin twee broers die ook al oud zijn en aan elkaar overgeleverd. De één was vroeger variété-artiest, de ander een echte acteur die een mooie Tasso speelde maar nooit aan Lear is toegekomen.

Het zal misschien te maken hebben met de verpletterende ervaring bij Dirk Tanghe de avond ervoor, maar saai was het enige woord dat bij deze voorstelling te

binnen wilde schieten - saai en overbodig, een invuloefening haast. Verkeerd getypecast bovendien met Dagelet als de artiest en Van den Toorn als de acteur.

Misschien kan hier het best de Wereldverbeteraar geciteerd worden:

*Als wij iets zeggen, worden wij niet begrepen,
als wij de waarheid zeggen, is het toch maar gelogen.*

Hein Janssen